

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Școala Doctorală de Științe Economice
Domeniul: Economie

Doina DRĂGOI

**DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI CALITATEA VIETII –
COMPARAȚII EUROPENE**

-Rezumatul tezei de doctorat-

Conducătorul de doctorat:
Prof. univ. dr. Mirela CRISTEA

Craiova
2021

CUPRINS

REZUMAT.....	2
INDEXUL TABELELOR.....	5
INDEXUL REPREZENTĂRIILOR GRAFICE.....	6
INTRODUCERE.....	10
PARTEA I. CERCETARE TEORETICĂ.....	16
Capitolul 1. CREȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ - CONCEPTUALIZARE, PARTICULARITĂȚI, MĂSURARE.....	17
1.1. Abordare teoretică și conceptuală a creșterii economice.....	17
1.2. Modele privind creșterea economică.....	23
1.3. Indicatori sintetici de măsurare a creșterii economice.....	28
1.4. Abordări ale noțiunilor fundamentale ale dezvoltării economice.....	33
1.5. Deosebiri între conceptele de creștere și dezvoltare economică.....	38
Capitolul 2. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI CALITATEA VIEȚII.....	45
2.1. Conceptul de calitate a vieții în contextul dezvoltării durabile.....	45
2.2. Dimensiuni ale calității vieții.....	56
2.3. Interdependențele dintre dezvoltarea economică și calitatea vieții.....	62
2.4. Excluziunea și incluziunea socială – repere ale calității vieții.....	68
PARTEA a II-a. CERCETARE METODOLOGICO- APLICATIVĂ.....	74
Capitolul 3. ANALIZA INDICATORILOR DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI CALITĂȚII VIEȚII LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE, ÎN PERIOADA 2008-2019.....	75
3.1. Dezvoltarea economică în Uniunea Europeană prin prisma PIB și a elementelor sale componente.....	75
3.2. Dezvoltarea economică în Uniunea Europeană prin promovarea muncii decente și a educației de calitate.....	82
3.3. Calitatea vieții și nivelul de trai la nivelul Uniunii Europene.....	91
3.4. Indicatori reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții la nivelul Uniunii Europene.....	97
Capitolul 4. ANALIZA ECONOMETRICĂ PRIVIND DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI CALITATEA VIEȚII LA NIVELUL STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE.....	111
4.1. Descrierea indicatorilor utilizați în analiza econometrică.....	111
4.2. Modelarea econometrică a similarității statelor membre ale Uniunii Europene, folosind analiza cluster prin metoda Ward.....	120
4.3. Modelarea econometrică a datelor folosind ecuațiile structurale SEM și modele GGM.....	126
4.4. Politici și strategii pentru interconectarea calității vieții cu dezvoltarea economică.....	137

Capitolul 5. ANALIZA ECONOMETRICĂ A DEZVOLTĂRII ECONOMICE, CALITĂȚII VIEȚII ȘI NIVELULUI DE TRAI, LA NIVELUL ROMÂNIEI, ÎN PROFIL TERITORIAL ȘI NAȚIONAL.....	144
5.1. Dezvoltarea economică și calitatea vieții în profil teritorial, în România.....	144
5.2. Dimensiunile dezvoltării economice și ale calității vieții în România – locul deținut între statele membre ale Uniunii Europene.....	153
5.3. Analiza econometrică a dezvoltării economice, calității vieții și nivelului de trai în România – reperi teritoriale și macroeconomice.....	160
<i>5.3.1. Analiza econometrică la nivelul macroregiunilor de dezvoltare ale României.....</i>	<i>160</i>
<i>5.3.2. Analiza econometrică la nivel național – modelul ecuațiilor structurale SEM.....</i>	<i>170</i>
5.4. Propuneri de măsuri la nivelul României pentru susținerea dezvoltării economice și a calității vieții.....	172
CONCLUZII, PROPUNERI ȘI DEZVOLTĂRI ULTERIOARE.....	174
BIBLIOGRAFIE.....	187
ANEXE.....	201
CURRICULUM VITAE.....	247
LISTA LUCRĂRILOR.....	249

REZUMAT

Dezvoltarea economică și calitatea vieții sunt concepte complexe cu caracter eterogen, care, prin intermediul indicatorilor economici și sociali, obiectivi sau subiectivi, măsoară gradul de dezvoltare al unei țări, bunăstarea subiectivă, sănătatea, condițiile materiale de viață, confortul și nivelul bogăției populației. În cadrul prezentei cercetări doctorale, cu titlul "**Dezvoltarea economică și calitatea vieții – comparații europene**", am folosit metode de cercetare precum analiza cantitativă și calitativă, cercetarea empirică și descriptivă, comparația, interpretarea, sinteza, la care se adaugă metode de analiză statistică descriptivă și multivariată, analiza cluster, modelarea datelor cu ajutorul ecuațiilor structurale (SEM), modele grafice Gaussiene (GGM), iar ca instrument de analiză, soft econometric specializat Stata 16.

Teza de doctorat este structurată în cinci capitole, echilibrate și organizate astfel încât să surprindă aspectele teoretice și aplicative ale cercetării întreprinse. Primele două capitole sunt axate pe cercetarea teoretică metodologică, iar următoarele trei capitole, pe cercetarea metodologică aplicată. Astfel, abordarea este axată pe cercetarea empirică, ce va conține și aspecte teoretice ale conceptelor utilizate în analiza statistică descriptivă și econometrică, pentru a oferi o înțelegere cât mai bună a conceptelor și fenomenelor abordate, ceea ce va contribui la conturarea unei imagini cât mai clare și complete asupra situației economice și sociale la nivelul Uniunii Europene (UE), al statelor membre ale sale, dar și particularizat la nivelul României, în perioada 2008-2019.

Originalitatea tezei de doctorat este reprezentată de viziunea și maniera proprie de abordare, organizare, structurare a tezei de doctorat și a conceptelor cheie descrise - *dezvoltarea economică, calitatea vieții și nivelul de trai*. Selecția indicatorilor reprezentativi, a metodelor de cercetare, a modelelor de analiză statistică și econometrică utilizate pe parcursul elaborării tezei de doctorat, precum și prelucrarea datelor statistice și interpretarea rezultatelor, însoțite de strategiile/măsurile propuse, reprezintă un aport personal, sub îndrumarea profesorului coordonator și a comisiei de îndrumare.

Toate acestea au permis o analiză deschisă și explicită, care a condus la rezultate certe și realiste, pe baza cărora am formulat concluziile, propunerile și ipotezele de cercetare.

Actualitatea și originalitatea temei de cercetare

Tematica abordată în cadrul tezei de doctorat, axată pe *dezvoltarea economică, calitatea vieții și nivelul de trai* la nivelul UE, particularizat la nivelul României, a reprezentat o provocare, datorită existenței unor informații vaste în literatura de specialitate, multitudinii de abordări a economiștilor care au fost preocupați din cele mai vechi timpuri până în prezent de acest subiect, complexității fenomenelor abordate și a diversității indicatorilor asociați.

Creșterea și dezvoltarea economică sunt concepte fundamentale ale economiei, cu implicații profunde în viața economică și socială a națiunilor, cu precădere în creșterea calității vieții în context durabil la nivelul UE. Astfel, tema de cercetare doctorală se înscrie ca o temă importantă și de actualitate, care a preocupat economiștii din cele mai vechi timpuri până în prezent, dar și cercetători din diferite domenii de activitate, instituții publice și guverne. De asemenea, actualitatea temei de cercetare și importanța acesteia se concretizează și în strategiile și politicile adoptate de către UE în cadrul procesului de dezvoltare economică durabilă, de creștere a calității vieții populației statelor membre. Obținerea de creștere și dezvoltare economică contribuie la creșterea calității vieții și a nivelului de trai prin influențe multiple: nivelul ridicat de consum induce o prosperitate mai mare a populației; îmbunătățirea serviciilor publice – sănătate, transport, educație prin alocarea de către stat a unor sume importante; reducerea șomajului și a sărăciei prin crearea de locuri de muncă, detensionează situația la nivel social și asigură venituri care oferă o calitate a vieții mai bună a populației. În același timp, creșterea economică poate

influența în mod negativ mediul prin efectele adverse ale poluării, poate crește inegalitatea sau accentuarea problemelor sociale, creșterea criminalității. Toate acestea reprezintă aspecte importante care trebuie înțelese și aplicate astfel încât, să beneficiem de un standard ridicat al bunăstării și calității vieții în context durabil și sustenabil.

Originalitatea tezei de doctorat este reprezentată de viziunea și maniera proprie de abordare, organizare, structurare a conținutului cercetării și a conceptelor cheie - *dezvoltarea economică, calitatea vieții și nivelul de trai*. Selecția indicatorilor reprezentativi, a metodelor de cercetare, a modelelor de analiză statistică și econometrice utilizate pe parcursul elaborării tezei doctorale, precum și prelucrarea datelor statistice, interpretarea rezultatelor obținute și propunerea de soluții/strategii reprezintă aportul personal, sub îndrumarea profesorului coordonator și a comisiei de îndrumare.

Originalitatea temei de cercetare rezultă și din metodele de cercetare folosite, și anume: ipoteza, cercetarea empirică, descriptivă, cantitativă, calitativă, analiza, comparația/benchmarking, interpretarea, sinteza, inducția, deducția, analiza comparativă și multicriterială, modelarea econometrică.

Obiectivul tezei de doctorat, structură, conținut, rezultate

Obiectivul general al tezei doctorale a fost atins prin abordarea pe parcursul cercetării științifice, sub aspect teoretic și metodologic, a conceptelor de creștere și dezvoltare economică, calitatea vieții, nivel de trai, din perspectivă istorică, prin cercetarea literaturii de specialitate, prin analiza statistică descriptivă, multivariată, econometrică a principalilor indicatori reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții la nivelul UE, și particularizat la nivelul României (național și în profil teritorial), în perioada 2008-2019.

Structura tezei de doctorat este centrată pe două axe, una teoretică, formată din două capitole, și cealaltă metodologică aplicativă, care conține trei capitole, organizată echilibrat sub aspectul conținutului. Redactarea tezei de doctorat a avut la bază atât raționamentul logic, cât și deductiv, ceea ce a condus la obținerea, pe de o parte, a unor rezultate concludente, explicite, iar pe de altă parte, a unui tablou sintetic, care reflectă nivelul de dezvoltare economică, nivelul de trai și al calității vieții la nivelul UE și, particularizat, al României.

Axa 1 de cercetare - Evoluția gândirii economice, abordare teoretică și conceptuală din perspectivă istorică a creșterii și dezvoltării economice, a modelelor de creștere economică reprezentative, este asociată *Capitolului 1 - "Creșterea și dezvoltarea economică - conceptualizare, particularități, măsurare"*, și cuprinde revizuirea literaturii de specialitate, într-o abordare teoretică și conceptuală, a creșterii și dezvoltării economice. Analiza modelelor teoretice de creștere reprezentative – modelul Harrod – Domar și modelul Solow – a fost realizată printr-o expunere sintetizată, cu o analiză comparativă a acestora, pentru a identifica aspectele care le aseamănă sau le deosebește. Abordarea este simplistă și conduce la înțelegerea acestor teorii și modele.

Moștenirea lăsată de către economiștii clasici cu privire la creșterea și dezvoltarea economică a stat la baza modelelor din ziua de astăzi. Există două trăsături majore care depășesc simpla anticipare a unei noțiuni sau a unei teorii. În primul rând, problema creșterii bogăției naționale este tema centrală pentru unii dintre marii economiști din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea și, pentru majoritatea, aceasta reprezintă o problemă. În al doilea rând, căutarea unor explicații economice riguroase merge în paralel cu convingerea că dinamica socială și schimbarea instituțională fac parte din analiză și din prescripțiile politicii, astfel încât dezvoltarea este o poveste complexă. Această din urmă caracteristică a abordării clasice a reapărut puternic în economia dezvoltării. Rolul instituțiilor în procesul de dezvoltare economică și noțiuni precum cele ale încrederii și al capitalului social joacă un rol-cheie în explicațiile atât a poveștilor de succes, cât și a eșecurilor de dezvoltare. Printre moștenirea economiei politice clasice găsim patru puncte de vedere care sunt folosite într-o măsură limitată în teoria dezvoltării moderne, în special în aparatul analitic, chiar dacă acestea apar destul de des în practică și în politicile de dezvoltare.

Acestea sunt: noțiunile de surplus și reproducere, rolul analizei intersectoriale, procesul de schimbare structurală. Dezvoltarea gândirii economice va beneficia în mare măsură de utilizarea acestora.

Modelele de creștere economică reprezentative - Harrod-Domar și Solow/Swan - au fost abordate din perspectivă teoretică, prin cercetarea literaturii de specialitate. S-a constatat că modelul Harrod-Domar este un model de creștere economică neoclasic și, conform acestuia, creșterea economică este influențată de rata de economisire și de investire, pe când modelul Solow/Swan aparține teoriei neoclasică a creșterii economice, conform căruia sursa creșterii economice o reprezintă adăugarea mai multor resurse de capital, de forță de muncă, precum și idei și tehnologii noi. Ambele modele stau și astăzi la baza determinării creșterii economice.

Dezvoltarea și creșterea economică nu sunt concepte exclusive, în evoluția economică a unei țări, ci ele alternează. Din cercetările efectuate, s-au stabilit diferențe semnificative între aceste două concepte. *Creșterea economică* este privită ca un proces complex dinamic și specific, ce se desfășoară la nivelul economiei unei țări și face referire la îmbunătățirea valorilor în mod diferențiat, având în vedere o serie de factori sociali, economici și politici. *Creșterea economică* exprimă acele modificări care au loc într-un anumit interval de timp și într-un anumit spațiu și se reflectă în sporirea dimensiunilor rezultatelor macroeconomice, în strânsă legătură cu factorii lor determinanți. Venitul sau produsul național sunt exprimate în termeni de măsură a valorii adăugate agregate a economiei naționale – Produsul intern brut (PIB). Atunci când PIB al unei națiuni crește, economiștii consideră că acesta reflectă creșterea economică. Pe de altă parte, termenul de *dezvoltare economică* vizează mai multe aspecte referitoare la îmbunătățiri, care se reflectă într-o varietate de indicatori, precum *indicele de dezvoltare umană*, *rata de alfabetizare*, *speranța de viață*, *rata sărăciei*, șomajul sau migrația. PIB măsoară bunăstarea economică, dar nu ia în considerare elemente importante precum, timpul liber, calitatea mediului, gradul de libertate sau dreptatea socială.

Economiștii, în general, sunt de acord că dezvoltarea economică și creșterea economică sunt influențate de patru factori importanți, și anume: resursele umane, capitalul fizic, resursele naturale și tehnologia. Toate acestea se transpun în creșterea economică în sens pozitiv sau negativ în funcție de evoluția acestora și modalitatea de abordare a guvernelor țărilor. Investițiile și îmbunătățirile în infrastructură, în mijloace de producție, fabrici și tehnologie, reduc costurile și cresc eficiența producției economice. Retehnologizarea liniilor de fabricație, dotarea cu echipamente de producție moderne conduc la creșterea productivității și, implicit, la creșterea economiei. Disponibilitatea resurselor naturale și cantitatea acestora influențează rata de creștere economică. *Produsul intern brut* este considerat cel mai bun etalon în măsurarea dimensiunii economiei unei țări, iar exprimarea lui în SPC permite comparații echitabile între țări și stabilirea gradului de dezvoltare economică.

Putem afirma, referitor la aspectele pozitive ale *indicii dezvoltării umane*, printr-o evaluare succintă a acestuia că, printre punctele tari ale acestuia, se numără și *Produsul național global* și *Produsul intern brut*. În plus, oferă realizarea unei comparații cu ușurință a *indicii dezvoltării umane* între țări datorită exprimării numerice a acestuia. Cu cât se înregistrează un indice al dezvoltării umane mai mare, cu atât țara este considerată mai dezvoltată. *Indicele dezvoltării umane* atrage atenția guvernelor și factorilor de decizie asupra nivelului social și economic al țării, oferind o viziune multidimensională asupra nivelului *calității vieții*. Informațiile despre sănătate, educație și venit ajută factorii de decizie politică să înțeleagă progresul dezvoltării unei țări și să adopte politicile economice adecvate.

Cu toate că *indicele dezvoltării umane* este folosit la nivel național și internațional, există o serie de remarci care pot fi evidențiate. *Indicele dezvoltării umane* se realizează la nivelul unei țări și nu face distincția între ratele diferite de dezvoltare dintr-o țară, cum ar fi, comunitățile rurale, urbane și cele tradiționale. De asemenea, criticii susțin că ponderarea egală între cele trei componente principale este arbitrară. Dezvoltarea economică se referă în cea mai mare parte la libertate, însă indicele nu măsoară în mod direct acest lucru. De exemplu, accesul la internet poate fi considerat drept o libertate, care îmbunătățește calitatea vieții oamenilor. *Indicele dezvoltării*

umane exclude multe aspecte ale vieții economice și sociale, care ar putea favoriza sau constrânge dezvoltarea, ca de exemplu, criminalitatea, corupția sau sărăcia.

Un alt minus semnificativ al *indicelui dezvoltării umane* este acela că cele trei dimensiuni pe care le include (venituri, cunoștințe/educație și sănătate) sunt destul de confuze. Aceasta sunt legate între ele. De exemplu, dacă nivelul învățământului este ridicat, cu atât țara va avea un grad mai ridicat de cunoștințe. Este destul de greu de identificat factorii care au avut influența cea mai mare asupra nivelului de dezvoltare al unei țări. Un alt deficit al *indicelui dezvoltării umane* este că nu sunt luate în considerare variațiile datelor. Este motivul pentru care apare dificultatea comparării nivelurilor de dezvoltare dintre țări, pentru fiecare variabilă în parte. Mai mult, *indicele dezvoltării umane* nu ia în considerare unele dintre aspectele esențiale ale dezvoltării, cum ar fi egalitatea de gen și respectarea drepturilor și libertăților omului. Dintre cele trei componente ale *indicelui dezvoltării umane* (venit, cunoștințe, sănătate), numai *Produsul intern brut* este cel care este receptiv la schimbările de politică pe termen scurt. Este necesar ca celorlalte două componente să li se acorde importanță în timp.

Nivelul de trai include diverse aspecte, precum apa potabilă sigură, îmbunătățirea sistemelor de igienizare, facilitățile medicale, răspândirea învățământului primar pentru a îmbunătăți rata alfabetizării, eradicarea sărăciei, rețelele de transport echilibrate, creșterea numărului de locuri de muncă. Acestea pot fi măsurate prin *indicele dezvoltării umane*. Creșterea economică este necesară, dar nu suficientă pentru realizarea dezvoltării economice. Atât creșterea economică, cât și dezvoltarea economică au indicatori diferiți pentru măsurarea lor. Creșterea economică poate fi măsurată printr-o creștere a venitului pe cap de locuitor, iar dezvoltarea economică prin îmbunătățirea ratei speranței de viață, a ratei mortalității infantile, a gradului de alfabetizare, a nivelului sărăciei și alți indicatori.

Astfel, creșterea economică este parte a dezvoltării economice, care este un concept mult mai cuprinzător. Dezvoltarea economică utilizează diverși indicatori pentru a măsura progresul într-o economie, în ansamblu, totuși, pentru măsurarea ei, creșterea economică utilizează numai indicatori specifici, cum ar fi produsul intern brut, venitul individual. Creșterea economică este adesea în contrast cu dezvoltarea economică, putând fi definită ca o creștere a averii economice a unei economii sau națiuni, pentru bunăstarea locuitorilor săi. Astfel, creșterea economică este esențială, dar nu singura condiție pentru dezvoltarea economică.

Axa 2 de cercetare - *Prezentarea principalelor aspecte ale stadiului cunoașterii științifice într-o abordare teoretică și conceptuală a calității vieții și dimensiunilor acesteia, a obiectivelor de dezvoltare durabilă, a relației dintre calitatea vieții și dezvoltarea economică și particularizarea nivelului de trai.*

În *Capitolul 2 – "Dezvoltarea economică și calitatea vieții"*, am continuat abordarea conceptului de *dezvoltare economică* în context sustenabil, având în vedere creșterea *calității vieții* populației, într-o manieră simplă și obiectivă, cu accent pe legăturile dintre acestea și rolul lor în cadrul societății în care trăim. Dezvoltarea durabilă este o oportunitate de a construi o nouă abordare, iar succesul acestor eforturi are implicații puternice în problemele legate de pace și securitate. Termenul *dezvoltare durabilă*, în locul *dezvoltării*, este tot mai mult folosit de către cercetători. A devenit un subiect major de discuție între toți oamenii de știință sociali, organizațiile sociale, oamenii de stat și liderii națiunilor. Dezvoltarea industrială-tehnologică și economică înregistrată de omenire nu s-a dovedit a fi o dezvoltare reală, deoarece a creat dezechilibre atât în mediul înconjurător, cât și între națiuni. Degradarea mediului, rezultată din exploatarea nerațională și excesivă a resurselor planetei, a afectat deja nefavorabil dezvoltarea societăților. Fără îndoială, proiectele industriale și de infrastructură sunt mijloace de dezvoltare. În trecut, utilitatea și fezabilitatea unor astfel de proiecte au fost utilizate numai în termeni de câștiguri economice.

În anul 2011, Departamentul de Statistică al Organizației pentru *Cooperare și Dezvoltare Economică* (OECD) a elaborat un cadru de măsurare a calității vieții, conceput în consultare cu statele membre, ținând seama de recomandările Comitetului pentru măsurarea performanței economice și a progresului social la nivel național și internațional. Acest cadru definește 11 dimensiuni de bază ale vieții oamenilor, pornind de la sănătate, educație la calitatea mediului local,

siguranța personală și calitatea vieții personale, precum și către dimensiuni fizice, cum ar fi veniturile, averea, locuința etc.

Dezvoltarea inițiativelor privind calitatea vieții și a seturilor de indicatori este un pas general către construirea bazei de dovezi și dezvoltarea unei înțelegeri comune a ceea ce contribuie la o viață mai bună. Cu toate acestea, colectarea de informații suficiente despre viața oamenilor nu este suficientă pentru a atinge ambiția de a îmbunătăți politicile și luarea deciziilor. Compilarea datelor, măsurarea continuă a calității vieții oamenilor și, apoi, publicarea acestora este o condiție prealabilă.

Dezvoltarea economică și calitatea vieții joacă un rol important în cadrul economiei unei țări. Locurile de muncă, veniturile, nivelul de educație, accesibilitatea locuinței și rezultatele în domeniul sănătății sunt importante pentru îmbunătățirea calității vieții populației unei țări. Unele aspecte potențiale cu valoare adăugată ale luării în considerare a indicatorilor de calitate a vieții în contextul politicilor includ:

- oferirea unei imagini complete: atragerea în mod special a atenției asupra rezultatelor importante pentru condițiile de viață și calitatea vieții oamenilor și care nu sunt luate în considerare în mod normal în analiza de rutină a politicilor publice;

- susținerea alinierii strategice a rezultatelor la nivelul întregului guvern: cooperarea și coerența între diferite părți ale guvernului sunt esențiale în toate etapele ciclului politic. Agențiile guvernamentale lucrează, de obicei, sub formă de unități independente, unde se concentrează pe resursele și rezultatele pentru care sunt direct responsabile și, fără a se referi la impactul mai larg al acțiunilor lor, tind să se concentreze asupra rezultatelor pentru care sunt direct responsabile;

- evidențierea disparităților și diversității experiențelor prin furnizarea de date despre indivizi: spre deosebire de multe valori agregate care se concentrează pe performanța economiilor în ansamblu, concentrarea asupra oamenilor și a rezultatelor la nivel individual și al gospodăriilor poate contribui mult mai eficient la îmbunătățirea calității vieții acestora;

- dezvoltarea durabilă este una dintre cele mai semnificative critici ale producției interne. Fără costurile de mediu sau sociale care compensează beneficiile, creșterea economică ar submina stabilitatea unei creșteri viitoare. Din acest motiv, acoperirea economică, de mediu și socială prin măsuri care vizează calitatea vieții are un avantaj major;

- îmbunătățirea evaluării impactului programelor de politici publice asupra vieții oamenilor: încurajarea diferitelor departamente guvernamentale să ia în considerare o gamă largă de rezultate ale calității vieții contribuie la clarificarea compromisurilor și a efectelor secundare dintre politici; un acord privind dimensiunile și indicatorii care reflectă calitatea vieții oamenilor simplifică măsurile de responsabilitate externă, cum ar fi supravegherea parlamentară, agențiile de supraveghere și societatea civilă, prin crearea unui limbaj comun și a consensului cu privire la rezultatele măsurate.

Îndeplinirea celor *17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD)*, adoptarea documentelor normative care reglementează modalitățile de atingere ale acestora la nivel de țară reprezintă pentru toate statele UE-27 un deziderat pe care îl vor urma și îl vor pune în aplicare.

Dimensiunile calității vieții sunt multidimensionale și au în vedere *condițiile materiale de viață, activitatea productivă sau principală, sănătatea, educația, timpul liber și interacțiunile sociale, siguranța economică și fizică, guvernarea și drepturile fundamentale, mediul natural și de viață, experiența generală a vieții*. Toate acestea sunt esențiale în asigurarea calității vieții, sunt complementare și există o relație de cauzalitate între acestea, cu influențe directe și indirecte, pozitive sau nefavorabile, în funcție de evoluția acestora.

Reducerea sărăciei nu poate fi eficientă numai prin programe anti-sărăcie, ci va necesita participare democratică și schimbări economice structurale, pentru a asigura accesul la toate resursele, oportunitățile și serviciile de bază. Prin urmare, politicile de atenuare a sărăciei, care se bazează pe perspectiva calității vieții, vor fi realizate în mod evident prin accesul la securitatea alimentară, accesul la resurse, accesul la serviciile de bază, accesul la facilitățile instituționale, accesul la oportunități de angajare și, în cele din urmă, accesul la programe nutriționale. Astfel, sărăcia poate fi atacată în mod eficient numai dacă se evidențiază o abordare integrată.

Eradicarea sărăciei necesită acces universal la oportunități economice, care vor promova mijloace de trai durabile și servicii sociale de bază. Eforturile largi de atenuare includ asigurarea securității alimentare, drepturilor funciare, educație, ocupare a forței de muncă, servicii de îngrijire medicală primară, inclusiv îngrijire a sănătății reproductive, apă potabilă sigură și canalizare. Dacă nu se îmbunătățește calitatea vieții celor săraci, dezvoltarea socială nu poate fi atinsă. Scopul nu este o realitate, mai degrabă un mit. Acest lucru este posibil numai prin reducerea participativă a sărăciei. Calitatea vieții, care stă la baza perspectivei sărăciei, cuprinde atât drepturile, cât și îndatoririle săracilor.

Axa 3 de cercetare - *Analiza statistică descriptivă a dezvoltării economice, a calității vieții și nivelului de trai prin promovarea muncii decente și a educației de calitate, cu ajutorul indicatorilor reprezentativi ai acestora, în vederea conturării bunăstării economice și sociale, sărăciei, distribuției veniturilor și inegalităților, la nivelul UE-27, în perioada 2008-2019.*

În cadrul *Capitolului 3 – "Analiza indicatorilor dezvoltării economice și calității vieții la nivelul Uniunii Europene, în perioada 2008-2019"*, a fost realizată o cercetare empirică folosind analiza statistică descriptivă, comparația, a situației economice și sociale pe baza indicatorilor reprezentativi ai *dezvoltării economice, calității vieții, nivelului de trai* la nivelul UE în perioada 2008-2019. Analiza *dezvoltării economice, a calității vieții* și, implicit, a *nivelului de trai*, s-a realizat prin prisma principalului indicator de creștere economică, PIB, a elementelor sale componente, prin promovarea muncii decente și a unei educații de calitate, pe baza indicatorilor relevanți specifici. Selectarea, prezentarea și analiza indicatorilor reprezentativi care vin în completarea celor din secțiunea anterioară (un număr de 10 indicatori), s-a realizat cu scopul conturării unui tablou de bord și a unei imagini cât mai clare, complete și echilibrate asupra nivelului de *dezvoltare economică, al calității vieții și nivelului de trai* la nivelul UE. Pe baza analizei statistice descriptive, multivariate și comparative, s-au interpretat rezultatele obținute pe baza performanțelor economice și sociale obținute, de către statele membre ale UE-27 în perioada analizată, 2008-2019.

În cadrul primei secțiuni, *Dezvoltarea economică în Uniunea Europeană prin prisma Produsului intern brut și a elementelor sale componente*, am analizat principalii indicatori ai dezvoltării economice în perioada 2008-2019. Am constatat că *Produsul intern brut* la nivelul UE a avut o evoluție favorabilă, inclusiv în România, cu excepția perioadei de recesiune, 2007-2008 și chiar 2009. UE asigură peste 20% din *Produsul intern brut* la nivel mondial. Cele mai mari valori ale *Produsului intern brut* au fost înregistrate de Germania, Franța și Italia, iar cu cele mai mici, de Cipru, Estonia și Malta.

Un alt indicator macroeconomic analizat a fost *consumul final*. Evoluția acestuia influențează puternic *Produsul intern brut*. Ponderea cea mai mare a cheltuielilor finale în PIB la nivelul UE, de 77,69%, a fost înregistrată în anul 2009 și a avut o evoluție fluctuantă în perioada analizată, înregistrând în anul 2019 cea mai mică valoare de 73,84%. Țările cu cele mai mari și mai mici *cheltuieli finale de consum* sunt aceleași ca și în cazul *Produsului intern brut*. La nivelul României, *cheltuielile finale de consum* au pondere mare în *Produsul intern brut*, ceea ce denotă faptul că o mare parte a creșterii economice înregistrate se bazează pe consum. Creșterea consumului se datorează creșterii salariilor publice, a salariului minim pe economie, a importurilor, dar și a deficitului bugetar.

Reprezentările grafice și analiza structurală a *ratei de creștere a PIB* în perioada 2008-2019 la nivelul statelor membre ale UE au scos în evidență țările cu cea mai mare și cea mai mică medie a *ratei de creștere a PIB real*: Malta, 4,8%, Irlanda, 4,4%, Polonia, 3,6%, respectiv, Finlanda, 0,4%, Italia, - 0,3%, Grecia, - 2,1%. România a înregistrat o medie a *ratei de creștere a PIB* de 2,9%, precedată de Slovacia cu 2,5% și urmată de Polonia cu 3,6%.

Importurile și exporturile de bunuri și servicii în cadrul UE au avut o evoluție progresivă în perioada 2008-2019. Exporturile au fost mai mari decât importurile, UE înregistrând *surplus comercial*, fiind situată pe primul loc în lume. Țările care au înregistrat cele mai mari valori ale exporturilor la nivelul UE sunt reprezentate de Germania, Franța și Olanda, iar cele mai mari valori ale importurilor aparțin României, Portugaliei și Greciei.

PIB pe cap de locuitor la nivelul statelor UE a avut o evoluție tumultuoasă de-a lungul perioadei analizate, 2008-2019, cu diferențe mari de la un an la altul. Indicatorul este foarte util în analiza comparativă a nivelului de dezvoltare al statelor UE, ce evidențiază *nivelul de trai și calitatea vieții*. Astfel, cea mai mare medie a *PIB pe cap de locuitor* la nivelul statelor UE-27 a fost înregistrată de Luxemburg, Irlanda și Olanda, țări dezvoltate, cu un nivel de trai și o calitate a vieții ridicate. Cele mai mici valori ale *PIB pe cap de locuitor* în perioada 2008-2019 aparțin Croației, României și Bulgariei.

Studiul și analiza *PIB pe cap de locuitor* oferă informații concrete asupra productivității muncii și contribuie la deciziile referitoare la politicile fiscale și monetare. Valori ridicate ale *PIB pe cap de locuitor* într-o țară cu o populație stabilă sunt stimulate de progresul tehnologic care determină, de asemenea, obținerea unei producții mai mari. Țările care au un număr mic al populației obțin un *PIB pe cap de locuitor* ridicat și au, în general, o economie autosuficientă, care se bazează pe resurse existente din plin. Un nivel scăzut al *PIB pe cap de locuitor* este rezultatul unei erodări constante a nivelului de trai.

Rata inflației este un alt indicator care, în funcție de valorile atinse, influențează creșterea economică în sens pozitiv sau negativ și relaționează în mod direct cu *PIB și rata șomajului*. La nivelul UE, evoluția ratei inflației în anul 2009 față de 2008 este în "V", cu o scădere bruscă, după care cu tendințe în creștere. Cele mai mici valori ale *ratei inflației* în perioada 2008-2019 la nivelul statelor UE au fost înregistrate de Irlanda, Cipru și Grecia, iar cele mai mari, de România, Estonia și Ungaria. În România, au existat perioade în care ratele ridicate ale inflației, precum și măsurile inflaționiste, au determinat scăderea *Produsul intern brut*.

Între *rata inflației și rata șomajului* există, de asemenea, corelații semnificative, în sensul că scăderea inflației generează rate ridicate ale șomajului. De asemenea, creșterea *ocupării forței de muncă* poate determina o creștere relativă a cererii și, în consecință, inflație. Piața muncii din România a avut la un moment dat caracteristici inflaționiste, ceea ce a determinat migrarea forței de muncă către agricultură, unde plata s-a realizat și în produse, susținând astfel inflația. Raportul între forța de muncă ocupată și cea asistată a determinat apariția unei cereri solvabile care nu are un corespondent în cadrul ofertei de muncă.

Preocuparea permanentă a țărilor membre ale UE pentru îmbunătățirea sistemelor naționale de bunăstare, la care se adaugă integrarea europeană, formează împreună o coaliție de convergență. La nivelul UE, s-a constatat o scădere a inegalității în perioada 2008-2019, care s-a datorat convergenței veniturilor medii ale statelor membre. Venitul mediu disponibil a crescut în țările în curs de dezvoltare în comparație cu țările mai bogate. Inegalitatea la nivelul UE, măsurată cu ajutorul *coeficientului Gini*, a crescut marginal până în anul 2014, după care a început să scadă, ceea ce este în acord cu tendința indicatorilor sărăciei. *Rata deprivării materiale* a avut o evoluție descendentă după anul 2012, când a atins valoarea minimă de 9,9%, iar la finele anului 2019, 8%.

Inegalitatea în țările UE-27 a scăzut la scară globală, iar efectele se resimt chiar dacă evoluția economică nu a atins niveluri de dezvoltare ridicate. Spre exemplu, în Spania și Grecia, în perioadele de expansiune economică, inegalitatea nu a crescut. Acest lucru s-a întâmplat în perioada de criză economică.

Relația dintre cele două concepte de *creștere economică și inegalitate* se manifestă diferit, prin influențe pozitive asupra activității economice, în condițiile în care diferențele de venit recompensează efortul personal și asumarea riscurilor. Poate, de asemenea, să determine creșterea economisirii și acumularea de economii, dar, în aceeași măsură, poate contribui la instabilitate financiară, la reducerea productivității sau accesului la educație.

Procesul de automatizare a producției contribuie la accentuarea inegalității distribuției veniturilor, cu impact major pe piața muncii, prin reducerea *ocupării forței de muncă* și creșterea *ratei șomajului*, mai ales cel tehnologic. Salariații cu calificare ridicată au o productivitate ridicată față de cei cu calificare scăzută în cadrul proceselor automatizate de producție. Acest lucru generează atât o inegalitate a dispersiei *ocupării forței de muncă*, cât și salarială, cu repercusiuni directe asupra *pieței forței de muncă*. În acest caz, este necesară o recalificare a forței de muncă,

în trend cu cerințele existente pe piața muncii și adaptarea ofertei educaționale la condițiile acesteia.

La nivelul UE, de-a lungul perioadei 2008-2019, au fost elaborate o serie de politici ale pieței muncii, în urma unei analize structurale a acesteia, cu scopul asigurării unei tranziții juste și echilibrate către o societate incluzivă, ținând cont de transformările prezente și viitoare, creșterii oportunităților de angajare și înregistrarea progresului social. Politicile competitive în sectorul ocupării forței de muncă au un rol pozitiv asupra scăderii *ratei persoanelor aflate în risc de sărăcie și excluziune socială*, contribuind la o calitate a vieții mai bună la nivel european. Obiectivele privind politicile sociale și piața muncii stabilite de UE sunt preluate și adaptate de fiecare stat la condițiile concrete ale acestuia, devenind și obiective naționale.

Nivelul de trai și calitatea vieții la nivelul UE, în perioada 2008-2019, au avut o evoluție pozitivă. Țările dezvoltate, cu economii moderne și puternic industrializate, precum Suedia, Germania, Olanda, Danemarca, au înregistrat cele mai mari valori ale *indiceului dezvoltării umane*. La polul opus, țări cu economii emergente și în curs de dezvoltare, precum Croația, România și Bulgaria, au fost poziționate pe ultimele locuri. Între *indicele dezvoltării umane* și *Produsul intern brut* există o legătură strânsă, prin prisma faptului că *Produsul intern brut* este inclus în componența *indiceului dezvoltării umane* și reprezintă un element de susținere a acestuia. La nivelul țărilor UE, *nivelul de trai* al populației prezintă diferențe semnificative între acestea. UE depune eforturi substanțiale în vederea diminuării disparităților nivelului de trai, eliminării excluziunii sociale prin politici economice, fiscale și sociale, care vor fi adaptate la condițiile concrete ale fiecărei țări.

Indexul speranței de viață completează tabloul *nivelului de trai* la nivelul UE. Evoluția acestuia a fost ascendentă în perioada 2008-2019. Cele mai mari valori ale *indexului speranței de viață* au fost înregistrate de Germania, Danemarca, Olanda, Finlanda, Irlanda, Belgia, cu valori cuprinse între 0,936 și 0,918. România s-a clasat pe penultimul loc, urmată de Bulgaria.

Rata riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie este diferită la nivelul statelor UE-27 – țările în curs de dezvoltare, situate în partea estică a Europei, a înregistrat valori ridicate comparativ cu țările vestice sau nordice. Rate ridicate ale *riscului de sărăcie* pe termen mai lung reprezintă o problemă destul de mare, asemenea șomajului de lungă durată, ceea ce determină creșterea *riscului de excluziune socială*.

Calitatea vieții este, de asemenea, analizată prin prisma indicatorilor reprezentativi ai acesteia. Referitor la *indicele educației*, țările cu cele mai mari valori sunt reprezentate de Germania, Suedia, Danemarca, Finlanda, Olanda, situate la diferențe mici, nesemnificative una față de cealaltă. România se află sub media UE a acestui indicator.

Un alt indicator reprezentativ al *calității vieții* este reprezentat de *speranța de viață*. Evoluția sa a fost ascendentă la nivelul UE în perioada analizată, 2008-2019. *Speranța de viață* în anul 2019 a crescut față de anul 2008 cu 2 ani la nivelul UE. Țările cu cea mai mare *speranță de viață* au fost reprezentate de Italia, Franța, Spania, Suedia iar cea mai mică, Letonia, Lituania și România, în perioada 2008-2019. România a înregistrat în anul 2019 față de anul 2008 o creștere cu 2,1 ani a *speranței de viață*.

Speranța de viață sănătoasă la naștere la nivelul UE a scăzut, dar nu semnificativ în perioada 2008-2019. La nivelul statelor membre ale UE, valorile cele mai ridicate ale acestui indicator au fost înregistrate de Bulgaria, Malta, Suedia, Irlanda, iar cele mai mici, de Finlanda.

Soluțiile pentru redresarea economică a statelor UE-27 se pot concentra în jurul politicilor fiscale, economice, monetare, ale forței de muncă, sociale, de eliminare a excluziunii sociale și combatere a sărăciei, adaptate la specificul și particularitățile fiecărei țări. Aceste activități sunt completate de acțiunile întreprinse pe piața muncii. Inovarea afectează ocuparea forței de muncă conducând la șomaj tehnologic, ceea ce contribuie la creșterea inegalității distribuirii veniturilor. Tehnologizarea și inovarea liniilor de producție în cadrul unor firme determină economisirea forței de muncă, ceea ce reprezintă un aspect favorabil pentru firme. Prețurile produselor vor fi mai mici, iar cererea va crește, ceea ce va determina acapărarea unui segment cât mai mare de piață.

Ca atare, *creșterea economică* are o serie de beneficii concretizate în: nivel ridicat al consumului de bunuri și servicii; îmbunătățirea calității serviciilor publice de sănătate și educație; reducerea sărăciei și a șomajului, mai puțin a celui structural, crearea de locuri de muncă; reducerea veniturilor mici. De asemenea, contribuie la reducerea sărăciei absolute și la creșterea speranței de viață în țările mai puțin dezvoltate, dar nu va putea contribui la fericirea oamenilor decât în momentul în care este depășit *pragul de sărăcie*. Are un impact pozitiv asupra dezvoltării de noi tehnologii și poate determina creșterea inegalității și a problemelor sociale.

Axa 4 de cercetare - Analiza econometrică pe baza indicatorilor reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții (construirea de reprezentări grafice sub formă de hărți, matricea de corelație, analiza cluster, ecuații structurale - SEM, și modelul de rețele grafice gaussiene, GGM) cu scopul de a obține rezultate concrete comparative, în vederea formulării de politici și strategii care să contribuie la creșterea performanței economice și sociale a statelor membre ale UE-27, în perioada 2008-2019.

Capitolul 4 - "Analiza econometrică privind dezvoltarea economică și calitatea vieții la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene", s-a axat pe modelarea econometrică a datelor furnizate de indicatorii reprezentativi descriși anterior, pentru perioada 2008-2019, și completează analiza statistică descriptivă a acestora.

Conceptelor abordate de *creștere și dezvoltare economică, calitatea vieții și nivel de trai* la nivelul UE, le-au fost atribuite indicatori reprezentativi care au fost analizați folosind analiza statistică descriptivă, comparativă și multicriterială, reprezentări grafice, analiza econometrică - analiza ierarhică a clusterelor folosind metoda Ward, ecuațiile SEM, modele grafice Gaussiene, care au venit în completarea unui tablou complet al prezentei cercetări.

Ipotezele de la care am pornit în realizarea cercetării din cadrul acestei axe, au fost, în mare parte, confirmate. Evoluția indicatorilor economici și sociali în perioada 2008-2019 au contribuit la dezvoltarea economică, la creșterea calității vieții și a nivelului de trai a statelor UE-27, toate acestea fiind confirmate prin rezultatele obținute în urma prelucrării datelor, obținerii rezultatelor și discuțiilor și propunerilor formulate.

Astfel, în ce privește rezultatele analizei cluster prin metoda Ward, statele UE-27 au fost grupate în 4 clustere, în funcție de performanța economică și socială.

Pentru analiza detaliată a evoluției situației economice și sociale la nivelul UE, am utilizat reprezentarea grafică cu ajutorul hărților în Stata 16, a celor zece indicatori reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții, anii 2008 și 2019, pentru a realiza comparații și a formula propuneri de strategii și politici adaptate fiecărui grup de state membre ale UE.

Evoluția *PIB pe cap de locuitor*, în anul 2019 comparativ cu anul 2008, a evoluat ascendent în țările în curs de dezvoltare (precum, Bulgaria, Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Ungaria), dar și la nivelul statelor dezvoltate (reprezentate prin Belgia, Danemarca, Germania, Irlanda). *PIB pe cap de locuitor* a avut valori mai mici în anul 2019 față de anul 2008 în țările cu economii dominante, cât și țări cu economii emergente, precum Austria, Finlanda, Suedia, Luxemburg, Franța, Olanda, Italia, Spania, Cipru, Grecia, Portugalia, Slovenia și Slovacia.

Rata inflației a cunoscut o evoluție descendentă în anul 2019 față de anul 2008, ceea ce semnifică o îmbunătățire a situației la nivelul economiilor care se încadrează în acest trend. În anul 2008, Letonia a înregistrat cea mai mare valoare a ratei inflației de 15,3%. Cele mai scăzute valori ale *ratei inflației* au fost cuprinse între 0,3% și 0,8% în anul 2019 și au aparținut Portugaliei și Croației.

Coeficientul Gini a avut o evoluție marcată de creșteri pentru unele țări, iar pentru altele de scăderi în anul 2019 față de anul 2008. Comparativ cu anul 2008, în anul 2019, componenta grupei cu cele mai mari valori ale *coeficientului Gini* a rămas în mare parte aceeași cu cea din anul 2008, cu excepția Greciei, care a înregistrat o scădere a valorii *coeficientului Gini*, de la 33,4 la 31,0. Valorile cele mai mici atinse la nivelul anului 2008 s-au încadrat între 23,4 și 25,2 și au aparținut Cehiei, Croației, Slovaciei, Sloveniei și Irlandei. Pentru anul 2019, valorile sunt cuprinse între 22,8 și 27,5, ceea ce arată o evoluție descendentă. În această grupă au fost incluse Suedia, Danemarca,

Austria, Olanda, Finlanda, Belgia, Croația, Slovacia și Slovenia. Evoluția descendentă a *coeficientului Gini* marchează reducerea inegalităților sociale la nivelul statelor UE și scăderea *sărăciei și excluziunii sociale*.

Ocuparea forței de muncă la nivelul statelor UE-27 în anul 2019 față de anul 2008 a fost favorabilă pentru majoritatea statelor UE-27, cu excepția Greciei, Ciprului și Spaniei. Țările cu cele mai mici valori ale *ocupării forței de muncă* pentru anul 2019 s-au încadrat între valorile de 61,2% și 71,5%, ceea ce denotă o creștere a valorii minime înregistrate, față de anul 2008, când valorile minime s-au încadrat între 59,2% și 66,3%, ceea ce reprezintă o evoluție pozitivă a pieței muncii. Suedia are cea mai mare valoare a *ocupării forței de muncă* de 82,1% în anul 2019, iar cea mai mică, de 61,2%, aparține Greciei. Trendul pozitiv al *ocupării forței de muncă* are la bază eforturile guvernelor care au elaborat politici și au aplicat măsuri clare, precise la nivel național, în conformitate cu condițiile actuale ale pieței muncii.

Creșterea *ocupării forței de muncă* influențează pozitiv *dezvoltarea economică și calitatea vieții* oamenilor, datorită efectelor generate asupra altor indicatori. În consecință, valorile ridicate ale *ocupării forței de muncă* implică rate scăzute ale șomajului, venituri mai mari ale populației și *nivel de trai* mai ridicat. Prioritatea o reprezintă, de asemenea, obținerea unui nivel de calificare ridicat al populației active pe piața forței de muncă prin implicarea populației în participarea la cursuri de calificare, recalificare și perfecționare și introducerea noilor meserii care se cer la momentul de referință pe piața muncii.

Rata șomajului a avut o evoluție descendentă la nivelul mării majorități a statelor UE-27, în anul 2019 față de anul 2008, ceea ce constituie un aspect pozitiv înregistrat la nivelul *pieței forței de muncă*, cu consecințe directe asupra dezvoltării economice și a calității vieții populației. Valorile cele mai ridicate ale *ratei șomajului* la nivelul anului 2008, cuprinse între 7,6% și 11,3%, au aparținut țărilor: Spania, Slovacia, Croația, Grecia, Ungaria, Letonia, Portugalia și Germania. În anul 2019, cele mai ridicate valori ale *ratei șomajului* s-au situat între 6,5% și 17,3%. Din această grupă au făcut parte Grecia, Spania, Italia, Franța, Cipru, Suedia, Finlanda, Croația și Portugalia. Acestea au înregistrat o scădere a *ratei șomajului* în anul 2019 față de anul 2008.

Cele mai ridicate valori ale *ratei tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă, nicio educație și formare profesională* s-au încadrat între 14,8% și 19,3% la nivelul anului 2008, fiind înregistrate în: Italia, Bulgaria, Ungaria, Irlanda, Slovacia, Spania și Grecia. În anul 2019, valorile cele mai ridicate ale *ratei tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă, nicio educație și formare profesională* s-au situat între 14,2% și 22,2%, fiind regăsite în: Italia, Grecia, România, Bulgaria, Spania, Slovacia și Croația. Cele mai mici valori ale *ratei tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă, nicio educație și formare profesională* la nivelul anului 2008 au fost cuprinse între 5% și 9,1% în Austria, Finlanda, Suedia, Slovenia, Danemarca și Olanda, iar pentru anul 2019, între 5,7% și 8,8%, în Slovenia, Austria, Malta, Germania, Luxemburg, Suedia și Olanda.

Valorile *ratei părăsirii timpurii a educației* au scăzut în anul 2019 față de anul 2008 în marea majoritate a țărilor UE-27. Singurele țări care au înregistrat creștere au fost Spania, România și Olanda. Anul 2008 a avut o valoare maximă de 19,3% și a fost înregistrată de Italia, iar minima, de 5% a aparținut Olandei.

Valorile cele mai ridicate ale *indicelui dezvoltării umane* au fost înregistrate de aceleași țări în anii 2008 și 2019: Irlanda, Luxemburg, Olanda, Franța, Finlanda și Suedia. De remarcă, este faptul că nicio țară nu a înregistrat scăderi ale *indicelui dezvoltării umane* în anul 2019 față de anul 2008, ceea ce înseamnă o evoluție pozitivă a *nivelului de trai* și a *calității vieții* la nivelul țărilor UE-27.

Cele mai mari valori ale *ratei riscului de sărăcie*, anii 2008 și 2019, au aparținut Letoniei, României și Bulgariei, iar cele mai mici, Franței, Ungariei, Danemarcei. Evoluția *ratei riscului de sărăcie* a avut o evoluție descendentă, ceea ce reprezintă o îmbunătățire sensibilă a calității vieții. Pentru anul 2019, grupa cu cele mai mici valori a cuprins Luxemburg, Suedia iar cele mai mari valori au aparținut României și Letoniei.

Analiza cluster a permis gruparea țărilor UE-27 în funcție de *performanțele economice* și ale indicatorilor descriși mai sus, în anul 2008 și 2019. Astfel, dacă ne referim la clusterul cu

performanță medie, acesta este format din țările nordice, la care se adaugă Franța, Austria și Germania. Clusterul cu *performanță scăzută* cuprinde țările din sudul și estul Europei, la care se adaugă Italia, Spania și Portugalia. Clusterul reprezentat de Irlanda reprezintă țara cu *performanță foarte ridicată*. Clusterul reprezentat de Luxemburg reprezintă clusterul cu *performanță medie, spre înalt*.

Statele membre ale UE, componente ale clusterelor 1, 3 și 4, pot reprezenta modele de bună practică pentru celelalte țări care alcătuiesc clusterul 2, deoarece există o diferență semnificativă între *performanțele economice* obținute de țările care fac parte din acesta. Creșterea performanței economice a statelor din clusterul 2 se poate realiza prin atragerea fondurilor europene în vederea dezvoltării infrastructurii, stimulării inițiativei private cu scopul de a crea locuri de muncă, reducerea excluziunii sociale, a riscului de sărăcie.

După împărțirea pe grupuri de țări (cluster), în vederea evaluării și validării rezultatelor obținute, am aplicat criteriul Calinski Harabasz (CH), care este un criteriu al raportului de variație, ce a confirmat validitatea celor 4 cluster.

Analiza bazată pe ecuațiile structurale SEM a venit în completarea tabloului situației economice și sociale la nivelul UE. Au fost construite două modele de ecuații SEM, SEM 1 și SEM 2, pe baza celor zece indicatori reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții și au fost formulate ipoteze care au fost verificate.

Din analiza primului model de ecuație structurală, SEM 1, s-au evidențiat, pe de o parte, *influențele nefavorabile ale ocupării forței de muncă și favorabile ale tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă, nicio educație și formare profesională și a ratei inflației asupra PIB pe cap de locuitor*. Valorile celorlalte variabile macroeconomice nu au indicat o influență semnificativă asupra PIB pe cap de locuitor. Pe de altă parte, toate influențele asupra PIB pe cap de locuitor s-au aflat și sub influența indirectă a *indicelui dezvoltării umane*, care, la rândul lui, a produs efecte directe asupra *ratei riscului de sărăcie și coeficientului inegalității umane*. Astfel, a fost confirmată ipoteza I₁: *Calitatea vieții are o influență directă semnificativă asupra inegalității umane și ratei sărăciei*.

În urma aplicării post-estimării (Goodness on fit) pentru toate variabilele componente ale modelului SEM, s-a constatat că valorile indicilor comparativi de potrivire corespund, iar modelul este potrivit. Modelul SEM 1 a fost supus unei testări cu ajutorul testului Wald, ce a condus la respingerea ipotezei nule și la validarea acestui model de ecuații structurale.

Din analiza celui de-al doilea model de ecuații structurale, SEM 2, s-a constatat că indicele dezvoltării umane este influențat favorabil de coeficientul inegalității umane și rata riscului de sărăcie, fiind confirmată astfel, ipoteza 1, I₁: *Calitatea vieții în România este influențată direct de inegalitatea umană și rata sărăciei*. Indicele calității vieții a avut o influență favorabilă asupra ratei inflației, ocuparea forței de muncă și ratei șomajului și este confirmată ipoteza 2, I₂: *Calitatea vieții în România are o influență semnificativă directă asupra principalelor variabile macroeconomice*. PIB pe cap de locuitor a fost influențat favorabil, sub influența indirectă a indicelui calității vieții, de către rata inflației, ocuparea forței de muncă și părăsirea timpurie a educației, fiind confirmată ipoteza 3, I₃: *Dezvoltarea economică în România este influențată global de către calitatea vieții, sub impactul influenței factorilor reprezentativi economici și sociali*, este confirmată.

Au fost confirmate, astfel, ipotezele de cercetare. Verificarea potrivirii modelului SEM 2 s-a realizat tot cu ajutorul post-estimării (Goodness on fit) pentru toate variabilele componente ale modelului SEM 2 și a rezultat un acord perfect între frecvențele observate și cele așteptate. Testul Wald a confirmat acceptarea modelului de ecuații structurale SEM 2.

Modelul de rețele grafice Gaussian – GGM, a completat analiza empirică realizată în această axă de cercetare. Astfel, s-a observat intensitatea legăturilor dintre variabile și sensul legăturii dintre acestea. Ipotezele formulate au fost confirmate, iar, pentru o mai bună reprezentare a rezultatelor obținute, au fost realizate grafice care au redat măsurarea grupării pe variabile și a centralității modelului GGM la nivelul UE, în perioada 2008-2019.

Au fost expuse o serie de politici și strategii care asigură interconectarea calității vieții cu dezvoltarea economică, ce pot contribui, astfel, la dezvoltarea durabilă și sustenabilă. De o atenție deosebită în cadrul politicilor și strategiilor elaborate la nivelul UE, beneficiază *ocuparea forței de muncă*, programele care ajută la scăderea *șomajului*, programele pentru adulți de *învățare pe tot parcursul vieții*, reducerii *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă*, *părăsirii timpurii a educației*, *sărăciei și inegalității economice și sociale*. Toate acestea sunt obiective cuprinse în documentele elaborate la nivel european de către Comisia Europeană, PNUD, ONU. Au fost analizate eforturile făcute și măsurile luate la nivelul țărilor UE-27, cu scopul asigurării unei *dezvoltări economice* în context sustenabil și îmbunătățirii *calității vieții*.

În contextul actual, destul de incert la nivel global, și din cauza pandemiei COVID-19, este prevăzută, totuși, o creștere economică la nivelul țărilor UE-27, bazată pe re tehnologizarea, modernizarea economiilor, precum și pe consolidarea rezilienței acestora. De asemenea, Consiliul European acordă a atenție deosebită Zonei Euro în vederea rezolvării unor probleme existente și includerii propunerilor în recomandările fiecărei țări a UE-27. Țările din Zona Euro au economii care au la bază programe de stabilitate, pe când țările din afara Zonei Euro prezintă programe de convergență.

Axa 5 de cercetare - Analiza econometrică a dezvoltării economice și a calității vieții în România, la nivel teritorial și național (construirea de reprezentări grafice sub formă de hărți, matricea de corelație, analiza cluster, ecuații structurale, SEM, și modelul de rețele grafice gaussiene, GGM), în vederea determinării evoluției situației economice și sociale a României, dar și a locului ocupat de aceasta în cadrul statelor membre al UE-27, în perioada 2008-2019.

În *capitolul 5 - "Analiza econometrică a dezvoltării economice, calității vieții și nivelului de trai la nivelul României, în profil teritorial și național"*, s-a realizat analiza *situației economice și sociale* la nivelul macroregiunilor și regiunilor de dezvoltare ale României, conform Nomenclatorului comun al unităților teritoriale de statistică (NUTS 2), urmărind evoluția *Conturilor Naționale Regionale*, prin prisma aceluiași 10 indicatori reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții, utilizați în capitolul anterior.

Din analiza datelor statistice la nivelul macroregiunilor României, regiunilor sale de dezvoltare și la nivel național, am reliefat că s-a obținut creștere și stabilitate economică, dar nu suficientă pentru a putea vorbi despre o dezvoltare economică semnificativă și o calitate a vieții ridicată, în perioada 2008-2019. Pentru obținerea unei imagini cât mai fidele asupra situației economice și sociale, a dezvoltării economice, nivelului de trai și a calității vieții la nivel național și teritorial (macroregiuni și regiuni de dezvoltare), am folosit în cadrul analizei statistice descriptive, multivariate, econometrice, aceiași zece indicatori reprezentativi utilizați și la nivelul UE.

La nivelul celor 4 macroregiuni și 8 regiuni de dezvoltare ale României, rezultatele au fost concludente și vizibile prin reprezentarea grafică folosind hărțile în Stata 16, la nivelul anilor 2008 și 2019, pe lângă analiza statistică descriptivă realizată în prima parte a capitolului, ceea ce a permis compararea datelor prelucrate și determinarea performanței economice și sociale obținute.

Macroregiunea Unu a atins: valori medii ale *PIB pe cap de locuitor*, *ocupării forței de muncă*, valori ridicate ale *ratei șomajului*, *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, *părăsirii timpurii a educației*; valori scăzute ale *ratei șomajului*; valori medii ale *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*.

Macroregiunea Doi a înregistrat: cele mai mici valori ale *PIB pe cap de locuitor*, *ocupării forței de muncă*, *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, *părăsirii timpurii a educației*; valori scăzute ale *ratei șomajului*; valori ridicate ale *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*.

Macroregiunea Trei a înregistrat cele mai mari valori ale *PIB pe locuitor*, cele mai mici valori ale *ratei șomajului*, *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, fiind cea mai dezvoltată dintre cele 4 macroregiuni ale României. *Rata riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie* a înregistrat valori medii, *ocuparea forței de muncă*, valori ridicate, iar *părăsirea timpurie a educației*, valori scăzute.

Macroregiunea Patru a atins: valori medii ale *PIB pe locuitor*, *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, *ratei riscului de sărăcie* în funcție de pragul de sărăcie; cea mai mare valoare a *ratei șomajului*; cele mai mici valori ale *părăsirii timpurii a educației și ocupării forței de muncă*.

Evoluția indicatorilor reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții ai macroregiunilor României a fost, în general, pozitivă la nivelul perioadei 2008-2019. Regiunile de dezvoltare ale României, în perioada 2008-2019, au înregistrat o evoluție exponențială a indicatorilor reprezentativi ai dezvoltării economice și calității vieții.

Analiza econometrică a continuat cu realizarea matricei de corelație a indicatorilor la nivelul regiunilor de dezvoltare ale României, apoi analiza cluster - metoda Ward, ceea ce a condus la obținerea a 4 clustere de încadrare a regiunilor, realizate atât pentru anul 2008, cât și pentru 2019. Validarea rezultatelor obținute s-a realizat prin aplicarea criteriului Calinski Harabasz.

Încadrarea regiunilor de dezvoltare în cadrul clusterelor, pentru anul 2008, a fost următoarea: clusterul C1 a cuprins Regiunea Nord-Vest, Regiunea Centru și Regiunea Vest; clusterul C2 - Regiunea Nord-Est și Regiunea Sud-Vest Oltenia; clusterul C3 - Regiunea Sud-Est și Regiunea Sud-Muntenia; clusterul 4 - Regiunea București-Ilfov. Dacă avem în vedere performanța economică a indicatorilor, situația clusterelor se prezintă astfel: clusterul 1 - performanță medie, prin: valoare medie a *PIB pe cap de locuitor*; cea mai mică ofertă a *forței de muncă*; valori ridicate ale *ratei șomajului*, *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*; valoare scăzută a *părăsirii timpurii a educației*; clusterul C2 – performanță scăzută, prin: cel mai mic *PIB pe cap de locuitor*, valori medii ale *ocupării forței de muncă*, *ratei șomajului și tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*; valori ridicate ale *părăsirii timpurii a educației*; cea mai mare rată a *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*, clusterul C3 – performanță foarte scăzută, reliefată de: cel mai mic *PIB pe cap de locuitor*, valoare mică a *ocupării forței de muncă*, cea mai mare rată a *șomajului*, cele mai mari valori ale *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, cea mai mare valoare a *părăsirii timpurii a educației*, valori ridicate ale *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*; clusterul C4 – performanță foarte ridicată, ce reiese din: cel mai mare *PIB pe cap de locuitor*, cea mai mare rată a *ocupării forței de muncă*, cea mai mică rată a *șomajului*, cea mai mică valoare a *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, a *părăsirii timpurii a educației și ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*.

Pentru anul 2019, încadrarea regiunilor de dezvoltare pe clustere a fost următoarea: clusterul C1 - Regiunea Nord-Vest, Regiunea Vest și Regiunea Centru; clusterul C2 - Regiunea Nord-Est; clusterul C3 - Regiunea Sud-Est, Regiunea Sud-Muntenia și Regiunea Sud-Vest Oltenia; clusterul C4 - Regiunea București-Ilfov. În funcție de performanța economică a indicatorilor, situația clusterelor se prezintă astfel: clusterul C1 – performanță ridicată, prin: valoare medie a *PIB pe cap de locuitor*, rată medie a *ocupării forței de muncă*, cea mai mică valoare a *ratei șomajului*, valoare ridicată a *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, cea mai mare valoare a *părăsirii timpurii a educației*, a *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*; clusterul C2 - performanță scăzută, prin: cel mai mic *PIB pe cap de locuitor*, cea mai mare rată de ocupare a *forței de muncă*, cea mai mică rată a *șomajului și a tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, valoare ridicată a *părăsirii timpurii a educației*, valori ridicate ale *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*; clusterul C3 - performanță medie, ce reiese din: valoare medie a *PIB pe cap de locuitor și a ocupării forței de muncă*, valoarea cea mai mare a *ratei șomajului*, a *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ și a părăsirii timpurii a educației*, valoare ridicată a *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*; clusterul C4 - performanță foarte ridicată, reliefată de: cel mai mare *PIB pe cap de locuitor*, rată ridicată a *ocupării forței de muncă*, rată scăzută a *șomajului*, valoare scăzută a *tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ*, cea

mai mică valoare a *părăsirii timpurii a educației*, valoare medie a *ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*.

La nivelul României, după analiza statistică descriptivă și determinarea situației economice și sociale în perioada 2008-2019, am continuat analiza macroeconomică, al nivel național, bazată pe modelul de ecuații structurale SEM. Modelul de ecuații structurale a fost format din două ecuații structurale și s-au determinat, pe de o parte, influențele directe ale *coeficientului inegalității umane și ratei riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie* asupra *indicelui dezvoltării umane*, iar pe de altă parte, asupra *ratei inflației, coeficientului Gini, ocupării forței de muncă, ratei șomajului, tinerilor care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ, părăsirii timpurii a educației*. Asupra acestora, *PIB pe cap de locuitor* exercită influențe directe. *Indicele dezvoltării umane și PIB pe cap de locuitor* exercită efecte indirecte unul asupra celuilalt. Sunt evaluate ipotezele de cercetare, modelul de ecuații structurale este acceptat, fiind este *semnificativ din punct de vedere statistic*.

În prima ecuație structurală, situată în partea stângă, am situat *variabila dependentă PIB pe cap de locuitor și variabilele independente – rata inflației, coeficientul Gini, ocuparea forței de muncă, rata șomajului, tinerii care nu ocupă niciun loc de muncă și nu sunt incluși în nicio formă de învățământ, părăsirea timpurie a educației*. În partea dreaptă, în a doua ecuație structurală, am situat *variabila dependentă indicele dezvoltării umane și variabilele independente - coeficientul inegalității umane și rata riscului de sărăcie în funcție de pragul de sărăcie*.

Ipotezele au fost confirmate: *calitatea vieții* în România a fost influențată direct de *inegalitatea umană și rata sărăciei; indicele calității vieții* a avut o influență favorabilă asupra *ratei inflației, ocupării forței de muncă și ratei șomajului*, iar *dezvoltarea economică* în România a fost influențată global de către *calitatea vieții*, sub impactul influenței factorilor reprezentativi economici și sociali. Toate variabilele componente ale modelului SEM pentru România au fost supuse post-estimării (Goodness on fit) și s-a constatat că valorile indicilor comparativi de potrivire corespund, iar modelul este potrivit. Testarea cu ajutorul testului Wald a condus la validarea modelului de ecuații structurale.

Aprecieri sumative

Coroborând investigarea teoretică și empirică realizată în această teză de doctorat, fenomenele economice și sociale supuse analizei sunt destul de complexe și interconținute, ceea ce necesită eforturi considerabile în obținerea unei imagini cât mai clare asupra *situației economice și sociale a nivelului de dezvoltare economică și al calității vieții*. Am folosit pentru analiză metode cantitative - *analiza statistică descriptivă*, care s-a bazat pe culegerea datelor din bazele de date oficiale, pe prelucrarea și interpretarea acestora. Au fost utilizați indicatori ai variației în cadrul analizei statistice, care au permis compararea țărilor UE-27 pe baza rezultatelor obținute prin analiza macroeconomică a indicatorilor reprezentativi pentru cele 2 dimensiuni: *dezvoltare economică și calitatea vieții*.

Economia României este o economie emergentă și este situată în primele 20 de state ale UE-27 având în vedere performanța economică realizată, conform rezultatelor obținute în urma analizelor efectuate (statistice, macroeconomice). România a cunoscut o transformare profundă atât la nivel structural, cât și funcțional, cu o evoluție oscilantă de-a lungul perioadei analizate, cu ani de rătăcire și de convergență. După criza economică din anul 2008, procesul de redresare a economiei României a fost greoi și dificil, cu pași mărunți. Cu toate acestea, în perioada următoare, creșterea economică a revenit datorită exporturilor industriale masive, recoltelor agricole foarte bune. În anul 2017, industria a devansat toate celelalte sectoare componente ale economiei. Exporturile și comerțul cu UE, care reprezintă aproximativ 70% din comerțul României, au determinat creșterea economică în 2017. Forța de muncă în România este calificată, dar se confruntă cu emigrația acesteia, populația este îmbătrânită, ceea ce afectează creșterea economică

pe termen lung și stabilitatea economică. La acestea, se adaugă un sistem medical care nu poate acoperi cererea și slăbirea agresivă a pachetului fiscal.

Foarte mulți cercetători au fost preocupați și au abordat dimensiunile dezvoltării economice și calității vieții sub diferite aspecte și au încercat, prin cercetările realizate, să contribuie la găsirea de soluții în vederea asigurării creșterii, dezvoltării economice, îmbunătățirii nivelului de trai și al calității vieții. În ultimul timp, preocuparea cea mai mare a majorității cercetătorilor se îndreaptă spre identificarea de soluții, strategii și politici pentru depășirea celei mai mari crize economice din anul 2008, de la Marea Criză (1929-1933). Bunăstarea materială, financiară, confortul, fericirea sunt deziderate care contribuie la îmbunătățirea calității vieții oamenilor, iar o economie puternică și eficientă asigură suportul material care contribuie la o viață mai bună. Reducerea sărăciei, incluziunea socială, creșterea accesului la educație, reducerea părăsirii timpurii a părăsirii școlii, crearea de noi locuri de muncă și inserția pe piața muncii conduc către un nivel de trai ridicat și o viață de calitate.

În contextul actual al crizei economice din cauza pandemiei COVID-19 au fost afectate, în primul rând, economiile vulnerabile, dar și cele stabile și puternice. Măsurile strategice propuse și adoptate de UE s-au axat pe stoparea pandemiei de COVID-19 și pe diminuarea impactului efectelor economice dezastruoase provocate de aceasta. Realizarea acestor deziderate și transpunerea lor în practică depind de calitatea intervențiilor statelor în economia reală a acestora, de felul cum au gestionat sau vor gestiona sectorul economic, financiar, al pieței muncii, capitalurilor și al investițiilor.

Limitele cercetării

Tema abordată este deosebit de complexă și de vastă, cu implicații profunde la nivel economic și social, iar apariția unor limite ale cercetării este iminentă. Autorii care au abordat creșterea și dezvoltarea economică sunt foarte mulți, existând o bibliografie foarte vastă, la fel și cărțile care explică schimbările economice din secolele trecute. De asemenea, există foarte mulți indicatori reprezentativi ai *dezvoltării economice și calității vieții* disponibili pe Eurostat, iar volumul datelor existente este deosebit de voluminos, ceea ce a făcut ca selecția și analiza acestora să fie oarecum dificilă și a necesitat eforturi substanțiale. Analiza macroeconomică ar putea fi extinsă folosind și alte modele econometrice, incluzând variabile care să includă implicațiile pandemiei de COVID-19.

Dezvoltări ulterioare

Dezvoltările ulterioare ale prezentei cercetări științifice se vor continua cu extrapolarea perioadei de cercetare și pe realizarea unei analize detaliate asupra principalilor factori economici și sociali care au influențat *dezvoltarea economică și calitatea vieții* la nivelul UE în contextul pandemiei COVID-19, cât de puternică a fost contracția economiilor și care sunt efectele pe termen scurt, mediu și lung ale crizei declanșate. De asemenea, o abordare interesantă o reprezintă analiza politicilor și strategiilor adoptate de către guvernele țărilor UE-27 în această perioadă, a acțiunilor pe care le-au întreprins în vederea gestionării și depășirii situației economice complexe pe care o traversăm. România ar putea fi tratată distinct în cadrul cercetării, pe lângă celelalte state UE-27. Abordarea ar putea viza identificarea la nivelul României a unor măsuri pe termen scurt, mediu și lung, care să ofere soluții de redresare economică și nu numai. Scopul ar putea fi realizarea unei analize complexe și din perspectiva dezvoltării economice și a calității vieții, nivelului de trai în contextul crizei economice declanșată de pandemia de COVID-19 și extinderii indicatorilor utilizați în analiză.